

Publiek-private samenwerking in de strijd tegen georganiseerde winkelcriminaliteit: het *commerce information network*

TIFFANY PUTZEYS^a

Panopticon, 40 (2), 101-119
© 2019 Maklu | ISSN 0771-1409 | March 2019

^a Wetenschappelijk medewerker, Leuven Instituut voor Criminologie (LINC), KU Leuven (Corresp.: tiffany.putzeys@kuleuven.be).

ABSTRACT

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE FIGHT AGAINST ORGANIZED RETAIL CRIME: THE COMMERCE INFORMATION NETWORK

The Commerce Information Network is a public-private partnership between retailers and police forces to exchange information about suspicious activities and criminal offences of organized retail crime in retail businesses. In the last two years 2.000 incidents were reported through the network, of which half of them led to a specific action of the police, such as the start-up of an investigation or an arrest. Evaluations show that the police can successfully link multiple offences to one or more perpetrators who otherwise often remained unidentified. Nevertheless, the network demands a certain investment of time and resources for the police forces. It is therefore important to create a clear legal framework for the Commerce Information Network in conformity with the (local) security plans and the privacy legislation.

Keywords: Organized retail crime, public-private partnerships

Kernwoorden: Georganiseerde winkelcriminaliteit, publiek-private samenwerkingsverbanden

1. INLEIDING

In de strijd tegen georganiseerde winkelcriminaliteit vond de afgelopen twee jaar een proefproject plaats tussen tien grote winkelketens en de federale politie. Via het *Commerce Information Network* kunnen winkelketens op een beveiligd platform informatie delen met de aangesloten politiediensten over verdachte feiten in de filialen. De retailers dienen hierbij vermoedens te hebben van georganiseerde winkeldiefstal. Handelsorganisatie Comeos en bezieler van het project noemt het *Commerce Information Network* een succesverhaal (DECRÉ, 2018). De afgelopen twee jaar werden er namelijk 2.000 feiten gemeld via het netwerk, waarvan de helft geleid heeft tot een concrete actie van de politie. Vanwege het succes wordt het platform opengesteld voor andere handelaars zoals apothekers en banken.

Vooraleer er sprake was van de oprichting van het *Commerce Information Network*, bestonden er al vormen van informationele samenwerking tussen handelaars en de politie. Buurtinformatienetwerken Zelfstandigen (BIN-Z) – ook wel gekend onder de benaming

winkelinformatienetwerken – steunen op een samenwerkingsovereenkomst tussen zelfstandige handelaars en de lokale politie waarbij de politie preventieve informatie doorgeeft en/of de handelaars bijvoorbeeld inlicht over de circulatie van vals geld in het arrondissement (Vr. en Antw. Kamer, 2015-16, Vr. nr. 1445 F. SCHEPMANS). Conform de Ministeriële omzendbrief inzake de Buurtinformatienetwerken van 8 april 2019 melden de leden vaststellingen van verdachte feiten of gedragingen aan de politie. De politie beoordeelt de melding en kan besluiten om het informatienetwerk in werking te stellen. Net zoals bij het *Commerce Information Network* beschikken de leden van een BIN-Z niet over de mogelijkheid om onderling informatie uit te wisselen. Het verschil met het *Commerce Information Network* bestaat er enerzijds in dat een BIN-Z gericht is op een bepaalde buurt, terwijl het *Commerce Information Network* nationaal gericht is (Vr. en Antw. Kamer, 2017-18, Vr. nr. S. LAHAYE-BATTHEU). Anderzijds richt een BIN-Z zich enkel op zelfstandige winkeliers en handelaars, wat maakt dat de scope van een BIN-Z kleiner is. Naast de oprichting van BIN-Z bestaat er ook een nationaal Overlegplatform Zelfstandige Ondernemers waar vertegenwoordigers van de sector (bv. UNIZO), vertegenwoordigers van de federale en lokale politie, het College van procureurs-generaal en FOD Justitie in overleg gaan met elkaar. Het overleg heeft als doel om oplossingen te bespreken inzake winkeldiefstal en verder na te denken over een algemeen veiligheidsbeleid (FOD Justitie, 2016; Vr. en Antw. Kamer, 2015-16, Vr. nr. 837 B. FRIART en Vr. nr. 1445 F. SCHEPMANS; Vr. en Antw. Kamer, 2013-14, Vr. nr. 1402 L. VAN BIESEN).

Niettegenstaande deze initiatieven hun nut bewijzen, bleek er nood aan een meer dynamische samenwerking in de aanpak van rondtrekkende dievenbendes. Uit de evaluaties van het *Commerce Information Network* blijkt namelijk dat de politie op een efficiëntere wijze verschillende feiten aan één of meerdere daders kan linken en hun identiteit kan aantonen (Vr. en Antw. Kamer, 2017-18, Vr. nr. 2107 S. Lahaye-Battheu). Tot op heden is er echter geen specifiek wettelijk kader gecreëerd voor de werking van een dergelijk informatie-uitwisselingsnetwerk. Deze bijdrage beoogt derhalve de voorgeschreven werking van het *Commerce Information Network* te toetsen aan het wettelijk kader binnen de privacy- en camerawetgeving enerzijds, en de politionele informatiehuishouding anderzijds. Op deze wijze kan worden nagegaan in welke mate de informatie-uitwisseling binnen het netwerk rechtsconform is binnen de bestaande reglementering rond onder andere de meldings- en discretieplicht van burgers en private veiligheidsactoren, en het beroepsgeheim van politieagenten. Deze bijdrage omvat derhalve geen empirische toetsing van de feitelijke werking van het *Commerce Information Network*, doch een beschrijvende en juridische analyse van de voorgeschreven werking op basis van wetgeving en parlementaire documenten. Bij deze analyse wordt een chronologisch onderscheid gemaakt tussen drie fases van een publiek-private informatie-uitwisseling: (1) de input, (2) de inputverwerking en (3) de output. Ten eerste wordt in de inputfase nagegaan welke informatie mag ingevoerd worden op het platform en in welke mate de meldings- en discretieplicht van toepassing zijn. Ten tweede ligt bij de verwerking van de input de focus op de centrale rol van de politie die de ingevoerde (gemelde) informatie analyseert en het gevolg bepaalt dat eraan gegeven dient te worden. Ten derde beschrijft de outputfase binnen welk kader de politie informatie op haar beurt deelt met de handelaars, vanuit preventief oogpunt dan wel als feedback op eerdere meldingen door de handelaars. Daarnaast wordt een vergelijking gemaakt met gelijkaardige samenwerkingsverbanden in het buitenland op basis van een beschrijvende analyse teneinde aanvullende inzichten en *best practices* aan te reiken. Vanuit deze juridische en sociaalwetenschappelijke analyse kunnen tot slot aandachtspunten en krachtlijnen geformuleerd worden voor een toekomstige specifieke reglementering.

In deze bijdrage wordt vooreerst de problematiek van georganiseerde winkelcriminaliteit in de retailsector toegelicht. Vervolgens wordt de werking van het *Commerce Information Network* als een vorm van publiek-private informatie-uitwisseling beschreven. Na-

dien worden gelijkaardige initiatieven besproken uit Nederland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Daaropvolgend staat de beschrijvende en juridische analyse van de voorgeschreven werking van het *Commerce Information Network* centraal, waarbij een chronologisch onderscheid wordt gemaakt in de input van de informatiedoorstroming, de inputverwerking en de output. Tot slot volgt een syntheseconclusie waarin aanbevelingen worden geformuleerd bij een publiek-private informatiele samenwerking.

2. DE PROBLEMATIEK VAN GEORGANISEERDE WINKELCRIMINALITEIT IN DE RETAILSECTOR

Winkelcriminaliteit wordt tegenwoordig steeds vaker gepleegd door criminele bendes op een georganiseerde wijze waarbij elk bendelid een welbepaalde taak heeft, bijvoorbeeld de “lookout” en de “packer” (The Smart Cube, 2015; BAMFIELD, 2012; BAMFIELD, 2018). De bendes kunnen actief zijn in een bepaalde regio en buit maken bij verschillende ketens, maar ook meerdere filialen viseren van een bepaalde winkelketen. De gestolen goederen worden vervolgens meestal illegaal doorverkocht (FINKLEA, 2012; BAMFIELD, 2012; LARENCE, 2011). Dergelijke diefstallen verschillen zodoende op vlak van finaliteit en modus operandi van *shoplifting* waarbij de winkeldief doorgaans steelt voor eigen gebruik. De bendes beperken zich evenwel niet tot diefstal. *Organized retail crime* kan ook bestaan uit inbraken en gewapende overvallen. Georganiseerde winkelcriminaliteit is bijgevolg een ernstig en niet te onderschatten probleem in de retailsector. Hoewel de (financiële) schade die handelaars lijden ten gevolge van dievenbendes en de globale economische impact moeilijk in te schatten is, wordt algemeen aangenomen dat het gaat om een problematiek van miljoenen tot miljarden euro’s wereldwijd (LARENCE, 2011). De *Global Retail Theft Barometer*¹ toont bovendien aan dat in 2014-2015 38% van het verlies van retailers te wijten is aan externe diefstal (The Smart Cube, 2015). Deze resultaten moeten evenwel met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden aangezien de survey wordt afgenomen door een belangenorganisatie, meer bepaald *Checkpoint Systems*, een bedrijf werkzaam in de bedrijfsveiligheidssector. De objectiviteit en neutraliteit van de resultaten kan bijgevolg in twijfel worden getrokken, vermits deze organisatie er mogelijk profijt bij heeft om de ernst van bepaalde criminaliteitsvormen extra te benadrukken, en derhalve preventiestrategieën aan te bevelen die zij aanbieden (BECK, 2007).

Daartegenover dient opgemerkt te worden dat retailers ook slachtoffer kunnen worden van stelende werknemers. Volgens de *Global Retail Theft Barometer* zou maar liefst 39% van het verlies in 2014-2015 te wijten zijn aan werknemerscriminaliteit (The Smart Cube, 2015). De geleden schade ten gevolge van een interne diefstal is bovendien doorgaans groter dan van een externe diefstal (British Retail Consortium, 2015). Incidenten van werknemerscriminaliteit worden vaak pas na enkele weken of maanden ontdekt, waardoor de financiële schade gewoonlijk groter is in vergelijking met een externe diefstal. Werknemerscriminaliteit kan eveneens reputatieschade en operationele kosten tot gevolg hebben, zoals een verlaagde productiviteit en het aanwerven van nieuwe medewerkers bij het ontslag van stelende werknemers (KENNEDY, 2017). Werknemers kunnen overigens deel uitmaken van een criminele bende; in dit geval spreekt men van “*employee collusion*” (CUNNINGHAM, JONES & DRESCHLER, 2018; ALSTETE, 2006; FINKLEA, 2012; LARENCE, 2011). Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen de werknemer die zelf diefstal pleegt en de buit aan de bende levert, en de werknemer die externe diefstal faciliteert door bijvoorbeeld de winkel niet correct af

¹ De *Global Retail Theft Barometer* bestaat uit een online survey die werd afgenomen bij *loss prevention* managers van retailers in 24 landen, waaronder België, Nederland, de Verenigde Staten en China, met als doel de oorzaken van financieel verlies in de retailsector in kaart te brengen. In totaal namen 203 retailers deel aan de survey (The Smart Cube, 2015).

te sluiten (BAMFIELD, 2012). De werknemer kan 'gerekruteerd' worden door een bende, maar het is eveneens mogelijk dat een bendelid solliciteert bij een retailer om tijdens de uitoefening van zijn job diefstal te plegen of te faciliteren. In de eerste situatie zijn er gevallen bekend waarbij werknemers afgeperst werden door bendes om criminele handelingen te stellen. Ook ex-werknemers kunnen betrokken zijn bij *organized retail crime* (ALSTETE, 2006; FINKLEA, 2011). Zij hebben immers kennis over de procedures en beveiligingssystemen die van belangrijke waarde kan zijn voor bendes. De problematiek van georganiseerde bendes en crimineel werknemersgedrag in de retailsector mag zodoende niet miskend worden.

Handelsorganisatie Comeos stelde vast dat de politie niet over de nodige middelen beschikte om dergelijke winkelcriminaliteit op te volgen. De aanpak van winkelcriminaliteit is enerzijds geen prioriteit voor de politie, en anderzijds is er een gebrek aan kennis en expertise bij politiediensten omtrent criminaliteit binnen het bedrijfsleven (DE BIE & VERHAGE, 2010; MEERTS, 2014; TAYLOR, 2003). Handelaars geraakten zodoende gefrustreerd daar een aangifte bij politie en justitie naar hun aanvoelen in veel gevallen niet tot het gewenste resultaat leidt. Hun klacht bleef vaak onbehandeld en de daders werden niet vervolgd. Bijgevolg geven de politiestatistieken een vertekend beeld vanwege het *dark number* in georganiseerde winkelcriminaliteit. In België schommelt het aantal winkeldiefstallen reeds enkele jaren tussen de 21.000 en de 25.000 feiten. Doch wordt het werkelijke aantal winkeldiefstallen geschat rond de 150.000 met een financieel nadeel van ongeveer 24 miljoen euro tot gevolg (FOD Justitie, 2016). Teneinde de aangiftebereidheid van winkelcriminaliteit te verhogen en om tegemoet te komen aan de frustraties van de handelaars, stelde Comeos de oprichting voor van een online netwerk dat informatie-uitwisseling toelaat tussen handelaars en politiediensten om de strijd aan te gaan tegen georganiseerde winkelcriminaliteit. In de volgende paragraaf wordt de werking van dit netwerk toegelicht.

3. HET RETAIL/COMMERCE INFORMATION NETWORK

Het *Witboek Veiligheid in de Handel* dat Comeos in 2016 voorstelde omvat een aantal ideeën om de veiligheid van haar leden te garanderen en te verbeteren (Vr. en Antw. Kamer, 2015-16, Vr. nr. 1445 F. SCHEPMANS). De ideeën zijn voornamelijk gericht op samenwerkingsverbanden met de overheid met misdaadbestrijding als doel. Een van deze ideeën is de oprichting van het *Retail Information Network*. Dit netwerk kan beschouwd worden als een vorm van publiek-private informatie-uitwisseling waarbij handelaars (op hoofdzetelniveau) en de bevoegde politiediensten via een online beveiligd platform informatie kunnen delen over verdachte feiten die zich hebben voorgedaan in de winkel(s) van de handelaar. Het beveiligd platform bestaat uit een beperkt toegankelijke website waarop de betrokken partijen kunnen inloggen met een toegangscode. Voor de toegang tot het netwerk en het dekken van de beheerskosten wordt aan de handelaars een bijdrage gevraagd die in verhouding staat tot de grootte van de winkelketen (NIVESSE, 2018a).

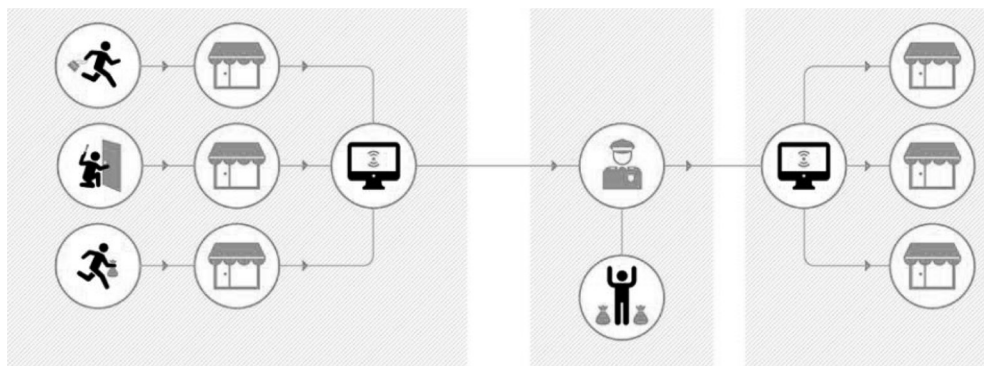
De informatie-uitwisseling geldt in twee richtingen. Vooreerst kunnen de veiligheidsverantwoordelijken van de handelaars² relevante informatie onder de vorm van een 'ticket' ingeven op het platform over georganiseerde en/of supralokale feiten van winkeldiefstal, inbraak, gewapende overval en andere verdachte handelingen zoals een poging tot diefstal. Het georganiseerd karakter van de feiten is van belang, daar het melden van een kruimeldiefstal niet tot de scope van het platform behoort. Vanaf het moment dat er één of meerdere personen op verschillende tijdstippen schade toebrengen aan de handelaar in één of meerdere filialen volgens een bepaalde modus operandi, is er sprake van een georganiseerd of supralokaal feit. Doch wil het platform tevens de mogelijkheid bieden om andere rele-

2 Eén of meerdere veiligheidsverantwoordelijken per winkelketen hebben toegang tot het platform.

vante informatie te melden, zoals verdachte klanten die meer oog hebben voor de camera's dan voor de goederen in de winkel. Dit type informatie maakt deel uit van de categorie 'verdachte handelingen' en kan beschouwd worden als zachte informatie. Een melding op het platform vanwege de handelaars geldt echter niet als een politieaangifte.

Op het ticket kan de handelaar eveneens wijzen op de prioriteit van de melding aan de hand van drie niveaus met een gradatie in ernst. Verder kan de informatie de vorm aannemen van een foto van de daders en hun voertuig(en), camerabeelden van een diefstal, maar ook een beschrijving van de feiten en/of daders. Indien aangifte werd gedaan bij de politie, kan het pv-nummer van de feiten tevens worden vermeld op het ticket. Dit is van groot belang voor de verdere opvolging van de melding door de politiediensten. In een volgende stap screent en analyseert de politie namelijk de gegevens alvorens te beslissen welk gevolg gegeven wordt aan de informatie, bijvoorbeeld het instellen van een onderzoek.

Daarnaast kan de politie informatie delen op het platform over de modus operandi, diefstalgevoelige goederen of over een bende die actief is in een bepaalde regio of branche (NIVESSE, 2018a). Het netwerk biedt eveneens de mogelijkheid aan de politie om de handelaars feedback te geven over hun melding. Hoewel de handelaars instaan voor het aanleveren van informatie, hebben zij zelf geen toegang tot de informatie die beschikbaar is op het netwerk voor de politiediensten (Vr. en Antw. Kamer, 2017-18, Vr. nr. 2471 W. JANSSEN, Vr. nr. 2107 S. LAHAYE-BATTHEU en Vr. nr. 413 S. LAHAYE-BATTHEU). Dit zou namelijk in strijd zijn met de camerawetgeving (Camerawet, 2007/2018) en de privacywetgeving (GDPR-wet, 2018)³. Ze hebben wel toegang tot de informatie die de politie op het platform plaatst. Het netwerk biedt derhalve niet de mogelijkheid aan de handelaars om onderling informatie uit te wisselen over georganiseerde winkelcriminaliteit. Doch valt het niet uit te sluiten dat dergelijke informatie informeel of via andere kanalen gedeeld wordt. De werking van het interactief onlineplatform wordt voorgesteld in de volgende figuur.

FIGUUR 1: HET COMMERCE INFORMATION NETWORK (NIVESSE, 2018B)

Momenteel kent het platform geen wettelijke regeling op nationaal niveau. Handelsorganisatie Comeos overlegt samen met de Gegevensbeschermingsautoriteit en de diensten van Binnenlandse Zaken over een wettelijke basis naar analogie met de buurtinformatienetwerken. De Gegevensbeschermingsautoriteit dient hiervoor eerst een advies uit te brengen, aangezien een dergelijk samenwerkingsverband voldoende waarborgen moet bieden voor

³ Deze wet vervangt de voormalige Wet bescherming persoonsgegevens (1992).

de eerbiediging van de privacy. Bij gebrek aan een concreet tekstvoorstel heeft de Gegevensbeschermingsautoriteit zich tot op heden nog niet uitgesproken over de wettelijke uitwerking van het netwerk (*Vr. en Antw. Kamer*, 2017-18, *Vr. nr. 2471 W. JANSSEN* en *Vr. nr. 413 S. LAHAYE-BATTHEU*). Van zodra het tekstvoorstel en het advies van de Gegevensbeschermingsautoriteit bekend is, zal er een omzendbrief opgesteld worden vanuit Binnenlandse Zaken en kan het aantal partijen dat toegang heeft tot het netwerk uitgebreid worden, zowel aan de kant van Comeos als aan de kant van de politie (*Vr. en Antw. Kamer*, 2017-18, *Vr. nr. 2107 S. LAHAYE-BATTHEU*).

Sinds mei 2016 liep er een tweejarig proefproject van het *Retail Information Network* tussen 10 winkelketens en de federale politie (X, 2018; NIVESSE, 2018a). In de afgelopen twee jaar werden meer dan 2.000 verdachte feiten doorgegeven aan de federale politie: 69% daarvan betrof georganiseerde winkeldiefstallen, 10% verdachte handelingen, 9% inbraken, 4% gewapende overvallen en 4% andere zaken (*Hand. Kamer* 2017-2018, 25 april 2018, 32-34). Volgens Comeos heeft de politie in 100% van de gevallen gereageerd en in 50% van de gevallen werd een concrete actie ondernomen, gaande van het opstarten van een onderzoek en de identificatie van de daders tot een arrestatie en het opleggen van boetes (NIVESSE, 2018a). Het onlineplatform heeft evenwel een andere naam gekregen, meer bepaald het *Commerce Information Network*. Ook al werd er nog geen omzendbrief opgesteld, heeft Comeos vanwege het succes van het proefproject het netwerk opengesteld voor andere handelaars buiten de retailsector zoals apothekers en banken. Wellicht ligt hierin een verklaring voor de naamsverandering van het platform. Comeos gaat er namelijk vanuit dat hoe meer leden gebruik maken van het platform, hoe meer informatie wordt uitgewisseld, hoe efficiënter de respons van de politie, en hoe sterker de sector zal staan in de strijd tegen winkelcriminaliteit (NIVESSE, 2018a).

4. BUITENLANDSE VORMEN VAN PUBLIEK-PRIVATE INFORMATIONELE SAMENWERKING

In de volgende paragrafen worden enkele buitenlandse samenwerkingsverbanden besproken in de strijd tegen (georganiseerde) winkelcriminaliteit. In Nederland bestaat een informatieplatform vergelijkbaar met het *Commerce Information Network* dat reeds over een wettelijke omkadering beschikt. In het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten bestaan regionale samenwerkingsverbanden tussen handelaars en politiediensten reeds meerdere jaren, waarbij recent nieuwe technologieën zoals gezichtsherkenning worden toegepast. De samenwerkingsvormen in deze landen kunnen derhalve nieuwe en aanvullende inzichten aanreiken bij de analyse van het *Commerce Information Network*.

4.1. Het Waarschuwingsregister Mobiel Banditisme in Nederland

In Nederland worden samenwerkingsverbanden tussen de overheid en het bedrijfsleven opgericht en ondersteund vanuit het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing.⁴ Vanuit deze organisatie werden drie Convenanten Aanpak Winkelcriminaliteit opgesteld (deel 1 in 2003, deel 2 in 2005 en deel 3 in 2008) waarin een aantal projectinitiatieven worden voorgesteld samen met concrete actiepunten en de benoeming van de actoren die instaan voor de monitoring ervan (Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing, 2008).⁵ Een van deze initiatieven is het (fraude)waarschuwingsregister beheerd door de stichting Fraude Aanpak Detailhandel waarop handelaars beroep kunnen doen bij de aanwerving van nieuwe per-

⁴ Het Platform bestaat tevens op regionaal niveau, met name het Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing.

⁵ Het gaat om een samenwerkingsverband tussen het Platform Detailhandel Nederland, het ministerie van Justitie, Binnenlandse Zaken en Economische Zaken en de Raad van Hoofdcommissarissen.

soneelsleden (Stichting Fraude Aanpak Detailhandel, n.d.). De deelnemende winkelketens kunnen frauderende ex-medewerkers aangeven op het register. Zodoende kan een werkgever nagaan of de sollicitant een frauduleus verleden heeft bij een andere winkelketen.

Een soortgelijk register werd enkele jaren geleden opgericht voor de aanpak van georganiseerde (winkel)criminaliteit in het bedrijfsleven. Het Waarschuwingregister Mobiel Banditisme vormt een onderdeel en een maatregel van een intensievere landelijke samenwerking binnen de Taskforce Mobiel Banditisme (Rijksoverheid, 2018). Het Waarschuwingregister, beheerd door de stichting Gemeenschappelijke Informatie Organisatie, laat de deelnemende ondernemingen uit de detailhandel, transport en logistieke sector toe om naast een politieaangifte informatie te delen over de bendes, gaande van beeldmateriaal en de kentekens van voertuigen tot concrete namen en de modus operandi (VAN STEEG, 2015). De stichting staat in voor de analyse van de informatie en bepaalt welke informatie vervolgens gedeeld wordt met de andere ondernemingen. De informatie dient evenwel betrekking te hebben op een voldoende ernstig feit; een feit van geringe omvang of informatie die louter gebaseerd is op vermoedens mag niet worden opgenomen in het Waarschuwingregister. Vanuit deze zienswijze dragen de deelnemende ondernemingen een zekere bewijslast om te voorkomen dat personen onterecht geregistreerd worden (VAN STEEG, 2015).

Het Waarschuwingregister kent een juridische basis aan de hand van een protocol⁶ waarin de werking wordt toegelicht, alsook hoe de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit worden gewaarborgd. De stichting is namelijk van mening dat de bestaande preventiemaatregelen van de handelaars niet volstaan om rondtrekkende bendes tegen te houden door hun hoge graad van organisatie, professionaliteit en snelheid van handelen. De rechtmatigheid van de informatiedeling volgt zodoende uit artikel 6 Algemene Verordening Gegevensbescherming die stelt dat de verwerking van de persoonsgegevens noodzakelijk is voor de behartiging van het gerechtvaardigde belang van de verantwoordelijke. Daartegenover staat evenwel het belang van de betrokkene(n) wiens gegevens worden gedeeld en zijn recht op privacy. Teneinde op een rechtmatige wijze een inbreuk te plegen op de persoonlijke levenssfeer van de geregistreeerde persoon, stelt het protocol de vereiste van *fair play* en het belang van transparantie voorop. Dit principe veronderstelt dat de personen aan de hand van een mededeling (bv. poster of sticker) actief worden geïnformeerd over een mogelijke registratie in het register, en dat hen – indien mogelijk – wordt meegedeeld dat zij in het register zijn opgenomen, alsook wanneer zij uit het register worden verwijderd (VAN STEEG, 2015). Bovendien stelt het protocol een tweede proportionaliteitstoets voorop daar de onderneming rekening dient te houden met de gevolgen van een registratie voor de betrokkene, en met mogelijke verzachtende omstandigheden zoals de leeftijd van de betrokkene.

Hoewel de politie zelf geen toegang heeft tot de informatie op het register, heeft zij kennis van de feiten aangezien de informatiedeling gekoppeld wordt aan een aangifte. De politie kan evenwel via het register de deelnemers preventief adviseren over rondtrekkende dadergroepen. Ook de informatie die door de stichting gedeeld wordt kent een preventief karakter en neemt voornamelijk de vorm aan van signalementen waarbij bepaalde deelnemers uit een specifieke branche of regio worden ingelicht over de kenmerken van de dadergroep (VAN STEEG, 2015).

Zowel het Waarschuwingregister Mobiel Banditisme, als het *Commerce Informatie Network* tracht ondernemingen zodoende te helpen in de aanpak van georganiseerde

6 De Autoriteit Persoonsgegevens (het toenmalige College Bescherming Persoonsgegevens) heeft de informatieverwerking van het Waarschuwingregister als rechtmatig beoordeeld. De voorwaarden voor een registratie en de rechten van de geregistreeerde personen worden conform de Wet bescherming persoonsgegevens besproken in het protocol. Zodoende kan de betrokkene zich richten tot een onafhankelijke klachtencommissie en staat een auditcommissie in voor de controle op de naleving van het protocol (College Bescherming Persoonsgegevens, 2015).

winkelcriminaliteit. Beide systemen laten toe om op preventieve wijze de deelnemers te waarschuwen voor rondtrekkende bendes, mits betaling van deelnamekosten. Bovendien streven ze naar een verhoging van de aangiftebereidheid daar een registratie idealiter gekoppeld wordt aan een aangifte bij de politie. De politie is immers partner in het samenwerkingsverband, en haar terugkoppeling bij beide systemen kent voornamelijk een preventief karakter. Bij het *Commerce Information Network* staat de politie echter in voor het beheer van de informatie en bepaalt zij welke informatie gedeeld wordt met de bedrijven. Het Waarschuwingregister daarentegen wordt beheerd door een aparte organisatie, wat maakt dat er bij dit systeem niet helemaal gesproken kan worden van een informatie-uitwisseling in twee richtingen. Op dit punt is het *Commerce Information Network* een duidelijker voorbeeld van een publiek-private informatieve samenwerking. Bovendien blijkt uit een evaluatie van het Waarschuwingregister dat de efficiëntie van de informatievoorziening voor verbetering vatbaar is, ten gevolge van een gebrek aan prioriteit en capaciteit binnen de publieke veiligheidsdiensten (VAN HAM & FERWERDA, 2017; VAN DE WAARSENBURG, 2017). Doch biedt het Waarschuwingregister interessante leerpunten zoals het protocol, aangezien het *Commerce Information Network* tot op heden nog geen juridisch kader kent.

4.2. Vergaande samenwerkingsvormen uit het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten

Het Verenigd Koninkrijk zet eveneens sterk in op publiek-private samenwerkingsvormen in de strijd tegen georganiseerde winkelcriminaliteit. De *National Retail Crime Steering Group* tracht samen met de Britse tegenhanger van Comeos, het *British Retail Consortium*, de samenwerking tussen de overheid, de politie en de retailers te faciliteren. Intussen bestaan er meer dan 250 samenwerkingsverbanden op stedelijk of *county* niveau zoals de *Manchester Business Crime Reduction Partnership*, de *North East Retail Crime Partnership* en de *Birmingham Retail Crime Operation*. Waar sommige netwerken sterk onder controle staan van de politie, vallen andere netwerken eerder onder de invloed van de retailsector (BAMFIELD, 2012). De netwerken bieden aan de retailers de mogelijkheid om – mits betaling van lidgeld – onderling informatie uit te wisselen en met de politie doorgaans aan de hand van een radiosysteem.⁷ Bij de *Birmingham Retail Crime Operation* bijvoorbeeld staan de deelnemende winkels en de politie met elkaar in contact via een radiosysteem om elkaar te waarschuwen voor dievenbendes of gekende shoplifters. Zij werken tevens met “*exclusion orders*” om te voorkomen dat gekende daders de winkel zouden betreden (BAMFIELD, 2012). Elk netwerk dient evenwel over een *Data Protection Statement* te beschikken opdat de informatie rechtmatig kan worden gedeeld conform de *Data Protection Act* (2018).

Deze publiek-private samenwerkingsvormen kennen – onder meer aan de hand van een radiosysteem – een meer actief en direct karakter in vergelijking met het *Commerce Information Network*. De informatiedeling is bovendien verregaander daar de leden toegang hebben tot een databestand met foto's van gekende daders, en zij gegevens van de daders kunnen opvragen met het oog op het instellen van een *exclusion order*. Meerdere samenwerkingsverbanden werken bijvoorbeeld met *Facewatch*, een beveiligd online platform dat aan de hand van gezichtsherkenning toelaat om gekende shoplifters te identificeren bij het binnentreden van de winkel voordat zij een diefstal plegen (Facewatch, n.d.). Op deze wijze krijgen winkelmanagers een proactieve rol om winkeldiefstal te voorkomen. Niettemin kunnen enkele ethische en juridische bedenkingen worden geformuleerd met dergelijke systemen zoals misidentificatie en het recht op privacy van de betrokkenen (BENNETT, 2018). Met het oog op transparantie dienen de deelnemende winkels overigens net zoals bij het

7 Vergelijkbaar met de BIN-foon bij Buurtinformatienetwerken. Dit is een soort voicemailsysteem waardoor alle aangesloten leden quasi tegelijkertijd het ingesproken bericht ontvangen.

Waarschuwingsregister Mobiel Banditisme in Nederland mee te delen dat zij lid zijn van het netwerk aan de hand van een poster of sticker, zodat de betrokkenen weten dat hun persoonlijke gegevens mogelijk gebruikt worden.

In de Verenigde Staten wordt zowel op federaal als statelijk niveau gestreefd naar een kordate aanpak van *organized retail crime*. De Verenigde Staten kent momenteel 48 *Organized Retail Crime Associations* op statelijk of grootstedelijk niveau, zoals de *California Organized Retail Crimes Association* en de *San Diego Organized Retail Crime Alliance*. Deze organisaties stimuleren de samenwerking tussen publieke rechtshandavingsactoren (zowel politie als het openbaar ministerie), *loss prevention* medewerkers uit de retailsector en private veiligheidsactoren. Binnen deze samenwerkingsverbanden wordt informatie en fotomateriaal uitgewisseld via een online platform dat *crime mapping* toelaat met als doel dievenbendes te identificeren en te arresteren. Zo wordt een “*alert*” verzonden naar de deelnemers wanneer een georganiseerde winkeldiefstal plaatsvindt in de regio (LARENCE, 2011). Deze *alert* omvat informatie over de dader, de locatie en de gestolen goederen. Het lidmaatschap van het merendeel van de publiek-private samenwerkingsverbanden is gratis en veronderstelt een akkoord met enkele dataprotectie-voorwaarden. In de *terms & conditions* wordt bijvoorbeeld gewezen op de verantwoordelijkheid van de retailer voor de informatie die hij deelt (The Organized Retail Crime Resource Center, n.d.).

Verder vindt twee keer per maand een meeting plaats tijdens de welke concrete *cases* besproken worden, en worden er trainingen en een jaarlijkse conferentie georganiseerd. Daarnaast werd in 34 staten intussen wetgeving aangenomen waarin *organized retail crime* als een aparte misdrijfvorm strafbaar wordt gesteld (The Organized Retail Crime Resource Center, n.d.). Dergelijke operationele en wetgevende initiatieven worden aangemoedigd door de *National Retail Federation*. Een *Joint Organized Retail Crime Task Force* richt zich bijvoorbeeld op trainingsprogramma's voor retailers en publieke rechtshandavingsactoren (LARENCE, 2011), en sinds 2010 werken de *National Retail Federation* en *eBay* samen om de online verkoop van gestolen goederen tegen te gaan (BAMFIELD, 2012). Op federaal niveau heeft de *National Retail Federation* geïnvesteerd in de creatie van een databank, het *Law Enforcement Retail Partnership Network* (i.e. LERPnet), die toelaat om informatie over *organized retail crime* te delen met publieke en private partijen. Uit onderzoek blijkt evenwel dat de informatie-uitwisseling via de regionale samenwerkingsverbanden de voorkeur geniet (LARENCE, 2011).

De genoemde initiatieven uit het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten tonen aan dat publiek-private samenwerkingsverbanden steeds professioneler van aard worden. De retailer wordt meer en meer als een partner gezien in de strijd tegen georganiseerde winkelcriminaliteit, en niet louter als slachtoffer. De deelname van private veiligheidsactoren aan de samenwerkingsverbanden in de Verenigde Staten is tevens een interessant gegeven aangezien bewakingsagenten en winkelininspecteurs over informatie beschikken die van belang kan zijn in de aanpak van rondtrekkende dievenbendes.⁸ Bijgevolg kunnen private veiligheidsactoren tevens een bijdrage leveren aan een informationele samenwerking in de strijd tegen georganiseerde winkelcriminaliteit.

8 Ook binnen een ruimer toepassingsveld kunnen private veiligheidsactoren een meerwaarde betekenen in het opsporingsonderzoek van politiediensten. Hierbij kan gedacht worden aan verdachte voertuigen die opgemerkt worden tijdens een patrouille in een industriepark.

5. JURIDISCHE ASPECTEN BIJ EEN PUBLIEK-PRIVATE INFORMATIONELE SAMENWERKING

Publiek-private samenwerkingsvormen ter bevordering van de veiligheid zijn reeds geruime tijd gangbaar in onze samenleving, en zullen naar alle waarschijnlijkheid in de toekomst nog aan belang winnen. Een samenwerkingsverband tussen de handelssector en de politie houdt ongetwijfeld voordelen in voor beide partijen en past volledig binnen het gedachtegoed van *community policing* waarbij ruimte is voor burgerparticipatie. Idealiter wordt de werking van dergelijke initiatieven wettelijk geregeld zodat de rol van de partijen duidelijk is en mogelijkheden tot misbruik beperkt kunnen worden. Zoals eerder in het artikel werd aangegeven kent het *Commerce Information Network* tot op heden nog geen wettelijk kader. In afwachting daarvan kunnen reeds een aantal juridische aspecten besproken worden die van belang zijn bij het opstellen van een wettelijk kader voor een publiek-private informatiele samenwerking in de strijd tegen winkelcriminaliteit.

5.1. De input van een publiek-private informatiele samenwerking

In de eerste plaats dient verduidelijkt te worden welke informatie ingevoerd mag worden op het *Commerce Information Network*, en vervolgens gedeeld mag worden met de politiediensten. Volgens de werking van het netwerk kunnen de handelaars zowel camerabeelden en foto's, als een geschreven omschrijving van de dader(s), hun voertuig(en) en de feiten op het platform plaatsen. Van zodra één of meerdere personen geïdentificeerd kunnen worden aan de hand van deze informatie, wordt deze informatie geclassificeerd als persoonsgegevens volgens artikel 4 Algemene Verordening Gegevensbescherming. Het delen van informatie op het platform wordt zodoende beschouwd als een verwerking van persoonsgegevens. Indien de handelaar kennis heeft van de naam van de dader, mag hij deze vermelden op het 'ticket'.⁹ Wanneer de dader niet gevat wordt in de winkel, kan de handelaar een omschrijving van de dader geven, al dan niet samen met een foto gemaakt via de camerabeelden. Een verwijzing naar de raciale of etnische afkomst van de dader is verboden volgens artikel 9 Algemene Verordening Gegevensbescherming. De handelaar mag op het ticket bijvoorbeeld niet vermelden dat de dader van Marokkaanse origine is. Bij de aangifte van het feit is dit wel toegestaan daar de politiediensten dergelijke gegevens wel mogen verwerken overeenkomstig de tweede paragraaf van artikel 44/1 Wet op het Politieambt.

Wat betreft het gebruik van camerabeelden dient de handelaar de regels van de Camerawet te respecteren. Handelaars kunnen volgens artikel 3 Camerawet namelijk bewakingscamera's plaatsen om misdrijven tegen goederen (en personen) te voorkomen, vast te stellen of op te sporen. Dit (hoofdzakelijk) preventief doel van de camera's wordt sinds de recente wetswijziging versterkt daar de tweede paragraaf van artikel 6 Camerawet voorziet in de mogelijkheid van een controlescherm te plaatsen nabij de camera (bv. aan de winkelingang) waar men de beelden in real time kan bekijken. Aan de hand van dit controlescherm – en het verplicht pictogram – worden de klanten geïnformeerd over het feit dat ze gefilmd worden, wat tevens geldt als toestemming voor de gegevensverwerking die gekoppeld is aan de bewakingscamera.

De handelaars mogen de beelden volgens de derde paragraaf van artikel 6 Camerawet overigens opnemen om bewijs te verzamelen van het feit of om de daders op te sporen en te identificeren. De eerste paragraaf van artikel 10 GDPR-wet stelt namelijk dat natuurlijke personen en rechtspersonen persoonsgegevens mogen verwerken inzake strafrechtelijke veroordelingen en inbreuken of daarmee verband houdende veiligheidsmaatregelen, wan-

9 De handelaar mag enkel vragen naar de identiteit van de dader; hij kan de dader niet verplichten om zich bekend te maken.

neer dit noodzakelijk is voor het beheer van hun eigen geschillen. Zij zijn evenwel tot geheimhouding verplicht. Hieruit kan worden afgeleid dat de handelaars – onverminderd hun discretieplicht volgens artikel 9 Camerawet – informatie met betrekking tot georganiseerde winkelcriminaliteit zoals camerabeelden van verdachte klanten (i.e. verdenkingen) mogen delen met politiediensten. Indien er daadwerkelijk een misdrijf gepleegd wordt, zijn ze hier zelfs wettelijk toe verplicht. Deze informatie mag echter niet door de handelaars zelf gedeeld worden met de andere deelnemers van het netwerk. Op dit punt blijkt de voorgeschreven werking van het *Commerce Information Network* wetsconform te zijn.

In de tweede plaats dient rekening te worden gehouden met de hoedanigheid van de veiligheidsverantwoordelijke die instaat voor de input van informatie in het *Commerce Information Network*. Deze persoon kan immers vergund zijn als (interne) bewakingsagent of privédetective, maar het is evengoed mogelijk dat deze persoon niet over een vergunning beschikt. Naargelang zijn hoedanigheid kan de veiligheidsverantwoordelijke gebonden zijn aan een discretieplicht. Bijgevolg kan de vraag gesteld worden of deze discretieplicht van toepassing is op de deelnemers van het *Commerce Information Network*, en zodoende een wettelijke beperking inhoudt voor het delen van informatie op het platform.

Overeenkomstig artikelen 48 en 49 Wet Private Veiligheid moeten private veiligheidsactoren alle inlichtingen meedelen over de misdrijven waarvan ze kennis krijgen tijdens of naar aanleiding van de uitoefening van hun activiteiten. Onverminderd deze meldingsplicht beschikken private veiligheidsactoren tevens over een discretieplicht volgens artikel 88 Wet Private Veiligheid die stelt dat zij geen informatie mogen verspreiden *“die voor de uitoefening van hun activiteiten niet noodzakelijk is en die de veiligheid van hun collega’s of de personen en de plaatsen waar ze hun opdracht uitvoeren of de efficiëntie van de daarbij aangewende middelen of procedures, in het gedrang kunnen brengen”*. Hieraan gekoppeld mogen zij ook geen persoonsgegevens meedelen aan andere personen dan de opdrachtgever en personen die deel uitmaken van de natuurlijke of rechtspersoon die de interne bewakingsdienst organiseert overeenkomstig artikelen 46 en 47 Wet Private Veiligheid. Wanneer een veiligheidsverantwoordelijke aan het hoofd staat van een interne bewakingsdienst of hiervan deel uitmaakt, is hij zodoende gebonden door een discretieplicht.

In de praktijk kan een winkelketen ook beschikken over een interne onderzoeksafdeling, en contractueel beroep doen op een (externe) bewakingsonderneming. In dit geval beschikt de veiligheidsverantwoordelijke die aan het hoofd staat of deel uitmaakt van de interne onderzoeksafdeling niet over een discretieplicht volgens artikel 88 aangezien dergelijke afdelingen niet onder het toepassingsgebied van de Wet Private veiligheid vallen. Deze discretieplicht geldt louter voor bewakingsondernemingen en interne bewakingsdiensten. Het is evenwel mogelijk dat de verantwoordelijke beschikt over een vergunning als privédetective wanneer deze persoon *“gewoonlijk, al of niet in ondergeschikt verband, tegen betaling en voor een opdrachtgever”* bepaalde opsporingsactiviteiten uitoefent conform de eerste paragraaf van artikel 1 Privédetectivewet. In dit geval is hij volgens de tweede paragraaf van artikel 16 Privédetectivewet gebonden aan een meldingsplicht wanneer hij kennis krijgt van feiten die een misdaad of wanbedrijf opleveren. Veiligheidsverantwoordelijken zonder vergunning beschikken echter ook over een meldingsplicht volgens artikel 30 Wetboek van strafvordering waarin gesteld wordt dat iedere getuige van een misdaad of wanbedrijf, deze feiten moet aangeven bij de procureur des Konings. De hoedanigheid van de veiligheidsverantwoordelijke bepaalt derhalve of deze persoon, naast de meldingsplicht, ook de discretieplicht volgens artikelen 46, 47 en 88 Wet Private Veiligheid moet naleven.

Daarnaast kan de vraag gesteld worden of de informatie die gedeeld wordt op het netwerk, tevens beschermd wordt door de discretieplicht. De eerste voorwaarde vermeld in ar-

tikel 88 Wet Private veiligheid lijkt in het geval van het *Commerce Information Network* niet vervuld te zijn. Dit criterium veronderstelt de noodzaak om de informatie te verspreiden voor de uitoefening van de bewakingsactiviteiten. Hoewel het delen van informatie de kans vergroot dat georganiseerde dievenbendes gevat worden, is dit niet essentieel voor het uitoefenen van de eigen taken. Hierbij dient evenwel een kanttekening gemaakt te worden. De informatie die de handelaars delen op het netwerk komt namelijk terecht bij de politiediensten. De politie beslist vervolgens welke informatie zij delen met de handelaars die lid zijn van het netwerk. In die zin kan het indienen van informatie door de handelaars in het verlengde worden beschouwd van hun meldingsplicht volgens artikel 48 Wet Private Veiligheid, artikel 16 Privédetectivewet en artikel 30 Wetboek van strafvordering.

Naast de discretieplicht, voorziet de privacywetgeving bijkomende wettelijke beperkingen voor het delen van informatie via het *Commerce Information Network*. Het transparantiebeginsel veronderstelt namelijk dat de betrokkenen geïnformeerd worden over de (mogelijke) verwerking van hun persoonsgegevens. Daarom stelt de Algemene Verordening Gegevensbescherming in artikel 13 dat de betrokkenen ingelicht moeten worden bij de verkrijging van hun persoonsgegevens over onder andere het doel van deze verwerking, hun recht om zich hiertegen te verzetten, alsook hun recht op toegang en verbetering van de gegevens. Het is momenteel niet gekend in welke mate de huidige voorgeschreven werking van het *Commerce Information Network* voldoet aan het transparantiebeginsel. Net zoals bij het Waarschuwingregister Mobiel Banditisme in Nederland en de samenwerkingsverbanden in het Verenigd Koninkrijk kunnen de deelnemende handelaars een poster of sticker plaatsen in de filialen. Hierop kunnen ze vervolgens aanduiden dat de persoonsgegevens van stelende klanten mogelijk worden verwerkt, alsook over welke rechten zij beschikken. Op deze wijze wordt er voldaan aan het transparantiebeginsel.

Vooraleer de persoonsgegevens ingevoerd mogen worden, moet het doel van de verwerking verduidelijkt worden conform het finaliteitsbeginsel. Overeenkomstig het Waarschuwingregister Mobiel Banditisme kan gewezen worden op het gerechtvaardigde belang van de verantwoordelijke voor de verwerking zoals bepaald in de eerste paragraaf van artikel 6 Algemene Verordening Gegevensbescherming. Het belang van de verwerkingsverantwoordelijke is volgens de Gegevensbeschermingsautoriteit rechtvaardig wanneer *“dit belang hoger is dan het belang van de geregistreerde persoon om die gegevens niet te verwerken”* (Gegevensbeschermingsautoriteit, n.d.). De GDPR-wet en de Gegevensbeschermingsautoriteit verduidelijken verder niet hoe deze belangenafweging dient te gebeuren. In het protocol van het Waarschuwingregister Mobiel Banditisme wordt hier wel verder op ingegaan en wordt toegelicht dat de handelaar rekening moet houden met de gevolgen van een opname in het register voor de betrokkene. Hierbij dient hij tevens rekening te houden met het bewijs van de gedraging, de aard van het gedrag en de gevolgen, verzachtende of verzwarende omstandigheden (bv. leeftijd, recidive) en de mate van herkenbaarheid van de personen versus de kans op persoonsverwisseling. Gezien de mogelijke consequenties van een informatieverwerking in het *Commerce Information Network* lijkt het ons aangewezen om bij het opstellen van een wettelijk kader bijkomende aandacht te besteden aan de proportionaliteit van de gegevensverwerking naar het voorbeeld van het Waarschuwingregister Mobiel Banditisme.

5.2. De inputverwerking van een publiek-private informationele samenwerking

De niet-gelimiteerde toegang tot het *Commerce Information Network* en de verwerking van de verzamelde persoonsgegevens was aanvankelijk voorbehouden aan de Directie van de bestrijding van de zware en georganiseerde criminaliteit (DJSOC) en de Arrondissementele

Informatiekruispunten (AIK) (Vr. en Antw. Kamer, 2017-18, Vr. nr. 2107 S. LAHAYE-BATTHEU en Vr. nr. 413 S. LAHAYE-BATTHEU). De AIK's maken deel uit van de communicatie- en informatiediensten op niveau van de arrondissementen – ook wel gekend onder de afkorting SICAD – en vervullen een ondersteunende rol bij de politionele informatieverwerking ten dienste van zowel de lokale als de federale politie volgens MFO 6. Op arrondissementeel niveau wordt de informatie namelijk geclusterd en tracht men verschillende feiten aan elkaar te linken, waarna ze worden opgelijst in de Algemene Nationale Gegevensbank (ANG). Tegenwoordig hebben alle SICAD's/AIK's toegang tot het platform (Vr. en Antw. Kamer, 2017-18, Vr. nr. 3194 G. CALOMNE). Bovendien kan elke lokale politiezone zelf beslissen of ze wensen deel uit te maken van het *Commerce Information Network*. Een deelname aan het platform vereist immers een investering in tijd en middelen. De lokale korpsen kunnen derhalve zelf bepalen welke capaciteit ze hiervoor vrijmaken, rekening houdend met het zonale veiligheidsplan (Vr. en Antw. Kamer, 2017-18, Vr. nr. 3283 F. SCHEPMANS). De volgende politiediensten maken momenteel gebruik van het platform: PZ Antwerpen, PZ Gent, PZ Brugge, PZ Oostende, PZ Vilvoorde, PZ Turnhout, PZ Brussel, PZ Het Houtse, PZ Westkust, PZ Ruppel, SPC Brussel, FGP Hasselt (Vr. en Antw. Kamer, 2017-18, Vr. nr. 3194 G. CALOMNE).

Door middel van het *Commerce Information Network* kan de politie aldus informatie analyseren op grotere schaal en opzoeken doen over feiten met een gelijkaardige modus operandi. Zo werd in de pers het voorbeeld gegeven van een retailer die een perfecte foto heeft van het gezicht van de dader, en een andere retailer die de wagen van de dader op beeld heeft (DECRI, 2018). Deze informatie kan de politie vervolgens gebruiken in haar opsporingsonderzoek (Vr. en Antw. Kamer, 2017-18, Vr. nr. 2107 S. LAHAYE-BATTHEU). De werking van het *Commerce Information Network* wordt derhalve voorgesteld als een win-winsituatie voor de handelaar en de politie. Met de clustering van verschillende feiten tracht de politie namelijk de parketmagistraat te overtuigen om de dader(s) te vervolgen. De handelaars hebben zodoende baat bij het netwerk aangezien de kans bestaat dat de daders gevonden en vervolgd worden.

De politiediensten zijn conform artikelen 44/7 en 44/8 Wet op het Politieambt verplicht om de ANG te voeden met politionele informatie, tenzij *“deze voeding de uitoefening van de strafvordering of de veiligheid van een persoon in het gedrag kan brengen”*. In de ANG mogen volgens de eerste en derde paragraaf van artikel 44/5 Wet op het Politieambt (onder andere) gegevens verwerkt worden met betrekking tot de verdachten van een strafbaar feit (i.e. gerechtelijk doeleind) en met betrekking tot personen die schade kunnen toebrengen aan roerende en onroerende goederen (i.e. bestuurlijk doeleind). De informatie verkregen van de handelaars – zowel de tickets op het platform, als een aangifte – wordt zodoende beschouwd als politionele informatie. Indien het gaat om een concreet feit, met gekende datum en tijdstip, wordt de informatie bijgehouden in een proces-verbaal overeenkomstig artikel 40 Wet op het Politieambt. Indien het gaat om een niet-concreet feit (i.e. zachte informatie) wordt een informatierapport opgesteld. Ook de gegevens van de handelaars (i.e. de slachtoffers) kunnen geregistreerd worden overeenkomstig de derde paragraaf van artikel 44/5 Wet op het Politieambt, zodat de politiediensten hen kunnen contacteren in het kader van de opvolging van hun klacht.

De verwerking van de verzamelde persoonsgegevens in de ANG dient rechtmatig plaats te vinden conform de privacywetgeving. De persoonsgegevens dienen volgens de eerste paragraaf van artikel 44/1 Wet op het Politieambt *“toereikend, terzake dienend en niet overmatig van aard te zijn in het licht van de doeleinden van bestuurlijke en van gerechtelijke politie waarvoor ze verkregen worden en waarvoor ze later verwerkt worden”*. Deze drie voorwaarden verwijzen naar de proportionaliteits- en evenredigheidstoets volgens de privacywetgeving. In tegenstelling tot de informatie verzameld door de handelaars, heeft de betrokkene (i.e. de verdachte) geen rechtstreeks toegangsrecht tot de politioneel verzamelde informa-

tie. In conformiteit met artikel 42 GDPR-wet en de tweede paragraaf van artikel 4 Wet tot oprichting van de Gegevensbeschermingsautoriteit, heeft de betrokkene via het Controleorgaan op de politionele informatie evenwel op indirecte wijze toegang tot de informatie, aangezien dit orgaan instaat voor de controle van de verwerking. De betrokkene kan zijn recht op toegang via deze toezichthoudende autoriteit uitoefenen en gegevens laten verbeteren of schrappen, bijkomende gegevens laten toevoegen en/of verbieden dat de verwerkte gegevens verder worden meegedeeld. Voor de invoering van de Algemene Verordening Gegevensbescherming voorzagt artikel 13 Wet bescherming persoonsgegevens reeds het principe van 'onrechtstreekse toegang' waarbij de Gegevensbeschermingsautoriteit naging of de gegevens werden verwerkt conform de privacywetgeving.¹⁰

5.3. De output van een publiek-private informationele samenwerking

De werking van het *Commerce Information Network* veronderstelt vervolgens dat de politie informatie met een preventief karakter op het platform plaatst over de modus operandi, diefstalgevoelige goederen of over een actieve bende in een bepaalde regio of branche (NIVESSE, 2018). Het netwerk biedt eveneens de mogelijkheid aan de politie om de handelaars feedback te geven over hun melding. Deze informatiedeling en feedback wordt echter beperkt door het beroepsgeheim en de privacywetgeving. Overeenkomstig artikel 458 Strafwet en artikel 131 Wet geïntegreerde politie is het namelijk verboden voor politieambtenaren om vertrouwelijke informatie die zij vernemen tijdens de uitoefening van hun job door te spelen aan derden. Bovendien stellen artikel 28^{quinquies} en artikel 57 Wetboek van strafvordering dat het opsporings- en gerechtelijk onderzoek geheim zijn. Indien er volgend uit de informatie van de handelaars op het *Commerce Information Network* een onderzoek wordt opgestart, mogen de handelaars hierover geen confidentiële en persoonlijke informatie ontvangen zoals de namen van de daders. Dergelijke informatie mag niet op formele wijze worden gedeeld, tenzij de procureur des Konings hiervoor toestemming geeft. De Wet op het Politieambt voorziet in artikelen 44/11/9 en 44/11/10 wel de mogelijkheid om persoonsgegevens en informatie mee te delen aan andere overheden/organen/openbare instelling die belast zijn met een wettelijke veiligheidsopdracht, en aan privépartners die in de wetenschappelijke sector werken. De handelaars behoren niet tot deze categorie en hebben bijgevolg geen recht op de informatie van de ANG.

Een terugkoppeling van het gerechtelijk gevolg van de gemelde feiten via het *Commerce Information Network* zou nochtans de overtuigingskracht van de veiligheidsverantwoordelijken kunnen vergroten om de meerwaarde van een deelname aan het netwerk aan te tonen aan de directie van de winkelketen, en zodoende de gevraagde bijdrage te betalen. Uit onderzoek blijkt overigens dat de "*gains from collaboration*" groter moeten zijn dan de "*costs of collaboration*" opdat een publiek-private samenwerking succesvol kan verlopen op lange termijn (BAMFIELD, 2012). In concreto betekent dit dat de handelaars dankzij hun deelname minder verlies zouden lijden door georganiseerde winkelcriminaliteit, en dat dit verschil groter is dan de deelnamekosten. Uit onderzoek in het Verenigd Koninkrijk blijkt dat een publiek-private samenwerking succesvol is wanneer niet-leden geen voordeel ondervinden van de samenwerking (BAMFIELD, 2012). In een bepaalde regio kunnen handelaars die geen lid zijn echter indirect mee profiteren van een daling in georganiseerde winkelcriminaliteit. Daarenboven mag de politie in de uitoefening van haar taken geen onderscheid maken naargelang het lidmaatschap van de handelaars. Ook de niet-leden hebben recht op bijstand van de politie. Bijgevolg dient men te wijzen op specifieke voordelen van lidmaatschap om de kostprijs te rechtvaardigen. Hierbij kan gedacht worden aan een radiosysteem

¹⁰ De procedureregels werden verder geregeld in de Ministeriële omzendbrief GPI 75, 2013.

zoals in het Verenigd Koninkrijk waarbij handelaars rechtstreeks informatie ontvangen van politie over rondtrekkende dieven(bendes). Niettemin tonen de voorbeelden uit de Verenigde Staten aan dat een publiek-privaat samenwerkingsverband ook kosteloos succesvol kan zijn.

Indien de handelaars graag op de hoogte worden gehouden van het mogelijk gerechtelijk gevolg, dienen zij een aangifte van het feit te doen bij de politie, en zich hierbij aan te melden als benadeelde persoon en/of zich burgerlijke partij te stellen. Als benadeelde persoon of burgerlijke partij kan de handelaar volgens artikel 21bis Wetboek van strafvordering namelijk een formeel verzoek tot inzage in het dossier richten aan respectievelijk het Openbaar Ministerie of de onderzoeksrechter naargelang het een opsporingsonderzoek, dan wel gerechtelijk onderzoek betreft. De benadeelde persoon wordt volgens artikel 5bis Wetboek van strafvordering verder op de hoogte gebracht van een seponering en de bijhorende reden, het instellen van een gerechtelijk onderzoek, en de rechtsdag voor het onderzoek- en vonnisgerecht. Uitgaande van deze informatie kan de benadeelde persoon vervolgens beslissen om zich al dan niet burgerlijke partij te stellen (DE COSTER, 2015; VERHELST, 2014). Een melding op het netwerk gaat bijgevolg idealiter samen met een aangifte bij de politie. Uit onderzoek blijkt echter dat politionele informatie over een melding en/of aangifte vaak op informele wijze wordt doorspeeld, alsook dat politieambtenaren vaak niet weten welke informatie ze wel, en welke informatie ze niet mogen delen met private partijen (zie bv. VAN RUTH & MOOR, 1997; VYNCKIER, EASTON & DE KIMPE, 2008). De politie wordt overigens zelf vaak niet op de hoogte gehouden van het gerechtelijk gevolg.

Niettegenstaande politiediensten geen vertrouwelijke politionele informatie mogen bekendmaken aan de handelaars, mogen zij wel informatie met een preventief karakter delen. Een voorbeeld hiervan betreft een signalement van de modus operandi van een dievenbende actief in een bepaalde regio. Net zoals de handelaars, moeten ook de politiediensten de privacywetgeving naleven en mogen zij volgens de eerste paragraaf van artikel 9 Algemene Verordening Gegevensbescherming geen informatie delen met derden die betrekking heeft tot de raciale of etnische herkomst van de bendeleden. Een signalement waarin verwezen wordt naar een bende van Noord-Afrikaanse origine is bijgevolg niet toegestaan.

6. BESLUIT

Het *Commerce Information Network* beoogt een platform te zijn voor een informatie-uitwisseling tussen handelaars en politiediensten, met als doel om feiten van winkelcriminaliteit aan elkaar te linken en georganiseerde bendes een halt toe te roepen. De meerwaarde van dit netwerk bestaat uit de nationale werking van het platform in vergelijking met de buurtgebonden werking van andere publiek-private samenwerkingsverbanden zoals een BIN-Z. Gelet op het geografisch karakter van de georganiseerde winkelcriminaliteit die het platform beoogt te bestrijden, is een dergelijke nationale werking wenselijk. De nationale scope laat immers toe om informatie over feiten van winkelcriminaliteit in verschillende filialen van eenzelfde winkelketen binnen België te verzamelen. De informatie-uitwisseling binnen het *Commerce Information Network* vertoont evenwel gelijkenissen met een BIN-Z vermits de handelaars ook binnen dit samenwerkingsverband onderling geen informatie kunnen of mogen uitwisselen. In die zin kan het wettelijk kader waarin BIN-Z's opereren een leidraad vormen om de juridische aspecten van het *Commerce Information Network* te concretiseren.¹¹ Een specifieke regeling met duidelijke afspraken over de uitwisseling van

¹¹ Dit werd overigens al voorgesteld in een parlementaire bron: *Vr. en Antw. Kamer*, 2017-18, Vr. nr. 2107 S. LAHAYE-BATTHEU.

informatie binnen de politie enerzijds, en tussen de politie en de handelssector anderzijds, is immers wenselijk om mogelijk misbruik te voorkomen.

Wat betreft de input van informatie in het *Commerce Information Network* heeft deze bijdrage aangetoond dat de privacy- en camerawetgeving voorwaarden en beperkingen opleggen inzake de bescherming van persoonsgegevens. Het protocol van het Waarschuwingregister Mobiel Banditisme in Nederland kan als voorbeeld dienen om te voldoen aan de vereiste waarborgen op het vlak van transparantie, finaliteit en proportionaliteit. Deze aspecten van privacy en de mogelijke discretieplicht van de veiligheidsverantwoordelijke die instaat voor de invoer van informatie, geven aan dat de handelaars rechtmatig informatie kunnen delen met de politie; doch niet met andere handelaars. De meldingsplicht impliceert bovendien dat iedere melding van een feit op het platform steeds gepaard gaat met een aangifte van dat feit bij de politie. Een toekomstig reglementair kader van het *Commerce Information Network* kan – zoals het protocol van het Waarschuwingregister Mobiel Banditisme – derhalve voorschrijven dat de leden steeds een aangifte doen van de vastgestelde feiten en verdachte handelingen bij de bevoegde politiediensten.

Op het vlak van de inputverwerking lijkt een informatie-uitwisseling tussen de lokale en federale politiediensten noodzakelijk. De lokale researchediensten zijn doorgaans betrokken bij de afhandeling van winkeldiefstallen in de zone, terwijl de federale recherche zich eerder bezig houdt met de georganiseerde diefstallen door rondtrekkende dadergroepen (*Hand. Kamer* 2017-2018, 25 april 2018, 32-34). Hierbij dient de tijds- en middeleninvestering voor politiediensten evenwel niet uit het oog te worden verloren. Een toekomstig reglementair kader van het *Commerce Information Network* kan dan ook best worden opgesteld in conformiteit met de (zonale) veiligheidsplannen.

De output van de informationele samenwerking is aan beperkingen gebonden volgens het beroepsgeheim van politieagenten, het geheim van het onderzoek en de privacywetgeving. Deze beperkingen impliceren dat politiediensten geen vertrouwelijke informatie mogen delen met de handelaars. Preventieve informatie, zoals een signalement of waarschuwing, mag wel gedeeld worden.

Teneinde de informationele samenwerking binnen het *Commerce Information Network* op een rechtmatige wijze te optimaliseren, kan derhalve een specifieke wettelijke regeling worden opgesteld met concrete richtlijnen betreffende de input, inputverwerking en output. De Ministeriële omzendbrief inzake Buurtinformatienetwerken en het protocol van het Waarschuwingregister Mobiel Banditisme kunnen hierbij zeker als voorbeeld dienen. Bijkomende evaluaties van het *Commerce Information Network*, alsook empirisch onderzoek naar de feitelijke werking van het netwerk zijn wenselijk om dit wetgevend kader verder vorm te geven. Bovendien is het aangewezen om het politieperspectief ten aanzien van dit samenwerkingsverband te analyseren, vermits de tijds- en middeleninvestering van publieke veiligheidsdiensten een belangrijke factor zijn opdat het *Commerce Information Network* succesvol en dienstbaar is ten aanzien van zowel de handelaars als de politie.

REFERENTIES

Literatuur

- ALSTETE, J. (2006). Inside advice on educating managers for preventing employee theft. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 34(11), 833-844.
- BAMFIELD, J. (2018). International trends in retail Crime and prevention practices. In V. CECCATO, & R. ARMITAGE (Eds.), *Retail crime. International evidence and prevention* (pp. 33-53). Cham: Palgrave Macmillan.

- BAMFIELD, J. (2012). *Shopping and crime*. New York: Palgrave Macmillan.
- BECK, A. (2007). The emperor has no clothes: what future role for technology in reducing retail shrinkage? *Security Journal*, 20(1), 57-61.
- BENNETT, J. (2018, 18 december). 'Facewatch' security cams give store owners a taste of what it's like to be Big Brother. Verkregen op 26 april 2018, via <https://www.popularmechanics.com/technology/a18636/facewatch-facial-recognition-identify-criminals/>.
- British Retail Consortium (2015). *Retail crime survey 2015*. London: British Retail Consortium.
- College Bescherming Persoonsgegevens (2015, 3 november). *Ontwerpbesluit inzake de verklaring omtrent de rechtmatigheid van de verwerking Waarschuwingsregister Mobiel Banditisme van Stichting Gemeenschappelijke Informatie Organisatie; z2015-00720*. Den Haag: College Bescherming Persoonsgegevens.
- CUNNINGHAM, M.R., JONES, J.W., & DRESCHLER, B.W. (2018). Personnel risk management assessment for newly emerging forms of employee crimes. *International Journal of Selection and Assessment*, 26(1), 5-16.
- DE BIE, B., & VERHAGE, A. (2010). Fraudebestrijding in België anno 2010: quo vadis? *De orde van de dag*, 51(september), 7-28.
- DE COSTER, T. (2015). De inzage in het strafdossier en het statuut van de benadeelde persoon. *Nullum Crimen*, 10(2), 96-112.
- DECRÉ, H. (2018, 23 februari). *Grote winkelketens werken samen met politie om georganiseerde bendes op te rollen*. Verkregen op 23 februari 2018, via <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/02/23/grote-winkelketens-werken-samen-met-de-federale-politie-om-georg/>.
- Facewatch (n.d.). *Facewatch for the retail sector*. Verkregen op 26 april 2018, via <https://www.facewatch.co.uk/retail-sector/>.
- FINKLEA, K.M. (2012). *Organized Retail Crime*. Washington DC: Congressional Research Service.
- FOD Justitie (2016, 7 juni). *Kadernota Integrale Veiligheid 2016-2019*.
- Gegevensbeschermingsautoriteit (n.d.). *Lexicon*. Verkregen op 6 juni 2018, via <https://www.gegevensbeschermingsautoriteit.be/lexicon>.
- KENNEDY, J.P. (2017). Functional redundancy as a response to employee theft within small businesses. *Security Journal*, 30(1), 162-183.
- LARENCE, E.R. (2011). *Organized retail crime (ORC): Private sector and law enforcement collaborate to deter and investigate theft*. Washington DC: U.S. Government Accountability Office.
- MEERTS, C. (2014). Over pragmatisme en strategie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 56(4), 115-137.
- Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing (2008). *Convenant Aanpak Winkelcriminaliteit Deel 3*. Den Haag: Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing.
- NIVESSE, L. (2018a). *Comeos lanceert het Commerce Information Network*. Verkregen op 23 februari 2018, via <https://www.comeos.be/actumessage/189205/Comeos-lanceert-het-Commerce-Information-Network>.
- NIVESSE, L. (2018b). *COMIN*. Verkregen op 23 februari 2018, via <https://www.comeos.be/vergelijker/188919/Comin>.
- Rijksoverheid (2018, 29 augustus). *Krachtenbundeling in strijd tegen mobiele bendes*. Verkregen op 21 november 2018, via <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2018/08/29/krachtenbundeling-in-strijd-tegen-mobiele-bendes>.
- Stichting Fraude Aanpak Detailhandel (n.d.). *Het Waarschuwingsregister*. Verkregen op 12 maart 2018, via <http://www.stichtingfad.nl/waarschuwingsregister/>.
- TAYLOR, N. (2003). Under-reporting of crime against businesses: attitudes toward police and reporting practices. *Policing and Society*, 13(1), 79-89.
- The Organized Retail Crime Resource Center (n.d.). *ORC state laws*. Verkregen op 12 maart 2018, via <http://www.orcinfo.com/state-orc-laws.html>

- The Smart Cube (2015). *The Global Retail Theft Barometer 2014-2015*. Thorofare: Checkpoint Systems.
- VAN DE WAARSENBURG, N. (2017). *Mobiel banditisme. Een kwalitatief onderzoek naar de uitvoering van het projectplan mobiel banditisme 2014*. Apeldoorn: Politieacademie.
- VAN HAM, T., & FERWERDA, H. (2017). *De publiek-private aanpak van mobiel banditisme. Een verkenning van de mogelijkheden voor 2017-2018*. Arnhem: Bureau Beke.
- VAN RUTH A., & MOOR, L.G. (1997). *Lekken of verstrekken? De informele informatie-uitwisseling tussen opsporingsinstanties en derden*. Ubbergen: Tandem Felix.
- VAN STEEG, B. (2015). *Protocol Waarschuwingsregister Mobiel Banditisme*. Leidschendam: Gemeenschappelijke Informatie Organisatie.
- VERHELST, S. (2014). De rol van het slachtoffer in het straf(proces)recht: op zoek naar een optimaal evenwicht tussen publieke interventie en private betrokkenheid. *Rechtskundig Weekblad*, 20, 763-780.
- VYNCKIER G., EASTON, M., & DE KIMPE, S. (2008). Explorierend onderzoek naar de aard van de bestuurlijke informatiestromen van de lokale politie. Een verkenning van enkele cruciale spanningsvelden. In G. VYNCKIER, M. EASTON, & S. DE KIMPE (Eds.), *Polititionele bestuurlijke informatiestromen* (pp. 67-238). Antwerpen/Apeldoorn: Maklu.
- X (2018). *Handel gaat strijd aan tegen georganiseerde daderbendes*. Verkregen op 23 februari 2018, via <https://www.comeos.be/pressrelease/189251/Handel-gaat-strijd-aan-tegen-georganiseerde-daderbendes>.

Wetgeving

- Verordening 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG, *Pb.L.119* (Algemene Verordening Gegevensbescherming).
- Data Protection Act (UK), 23 mei 2018. Verkregen op 15 mei 2019, via http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/12/pdfs/ukpga_20180012_en.pdf.
- Wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens ("GDPR-wet"), *BS* 5 september 2018.
- Wet van 21 maart 2007 tot regeling van de plaatsing en het gebruik van bewakingscamera's, *BS* 31 mei 2007, gewijzigd door Wet van 21 maart 2018 tot wijziging van de wet op het politieambt om het gebruik van camera's door de politiediensten te regelen, en tot wijziging van de wet van 21 maart 2007 tot regeling van de plaatsing en het gebruik van bewakingscamera's, van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en van de wet van 2 oktober 2017 tot regeling van de private en bijzondere veiligheid ("Camerawet"), *BS* 16 april 2018.
- Wet van 3 december 2017 tot oprichting van de Gegevensbeschermingsautoriteit ("Wet Gegevensbeschermingsautoriteit"), *BS* 10 januari 2018.
- Wet van 2 oktober 2017 tot regeling van de private en bijzondere veiligheid ("Wet Private veiligheid"), *BS* 31 oktober 2017.
- Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, *BS* 22 december 1992, gewijzigd door Wet van 18 maart 2014 betreffende het polititionele informatiebeheer ("Wet Politieambt"), *BS* 28 maart 2014.
- Wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, *BS* 18 maart 1993, gewijzigd door de wet van 11 december 1998 tot omzetting van de Richtl. 95/46/EG van 24 oktober 1995 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband

met de verwerking van de persoonsgegevens en betreffende het vrij verkeer van die gegevens ("Wet bescherming persoonsgegevens"), *BS* 3 februari 1999.

Wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus ("Wet geïntegreerde politie"), *BS* 5 januari 1999.

Wet van 19 juli 1991 tot regeling van het beroep van privé-detective ("Privédetectiewet"), *BS* 2 oktober 1991.

Gemeenschappelijke en dwingende richtlijn MFO 6 van 9 januari 2003 van de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken betreffende de werking en organisatie van de arrondissementale informatiekrispunten (AIK), *BS* 19 februari 2003 (MFO 6).

Ministeriële omzendbrief van 8 april 2019 inzake de Buurtinformatienetwerken. Verkregen op 15 mei 2019, via https://www.besafe.be/sites/default/files/2019-04/bin_herwerking_omzendbrief_2019.pdf.

Ministeriële omzendbrief GPI 75 van 15 oktober 2013 betreffende de door de politiediensten na te leven procedureregels in het kader van de onrechtstreekse toegang tot de persoonsgegevens die zij in het kader van de uitoefening van hun opdrachten van gerechtelijke en bestuurlijke politie verwerken in de algemene nationale gegevensbank, *BS* 19 december 2013 (Ministeriële omzendbrief GPI 75).

Parlementaire documenten

Hand. Kamer 2017-2018, 25 april 2018.

Vr. en Antw. Kamer, 2017-18, 8 oktober 2018, B171 (Vr. nr. 3283 F. SCHEPMANS).

Vr. en Antw. Kamer, 2017-18, 10 juli 2018, B163 (Vr. nr. 3194 G. CALOMNE).

Vr. en Antw. Kamer, 2017-18, 17 januari 2018, B142 (Vr. nr. 2471 W. JANSSEN).

Vr. en Antw. Kamer, 2017-18, 10 januari 2018, B141 (Vr. nr. 413 S. LAHAYE-BATTHEU).

Vr. en Antw. Kamer, 2017-18, 7 juni 2017, B120 (Vr. nr. 2107 S. LAHAYE-BATTHEU).

Vr. en Antw. Kamer, 2015-16, 16 augustus 2016, B085 (Vr. nr. 1445 F. SCHEPMANS).

Vr. en Antw. Kamer, 2015-16, 11 januari 2016, B057 (Vr. nr. 837 B. FRIART).

Vr. en Antw. Kamer, 2013-14, 25 april 2014, B158 (Vr. nr. 1402 L. VAN BIESEN).